

Έκθεση

Αναφορικά με το μάθημα της Έκθεσης, χρειάζεται αρχικά να τονίσουμε ότι τα σχεδιαγράμματα αράχνης είναι κατάλληλα τόσο για την καλύτερη κατανόηση της διδαγμένης θεωρητικής ύλης, όσο και για τη γρήγορη και σωστή επανάληψή της. Αρχικά διαβάζοντας μια ενότητα, ένα κείμενο, μια σειρά κειμένων ή ένα κεφάλαιο, προσπαθούμε να εντοπίσουμε πρώτα-πρώτα τις φράσεις κλειδιά και τα κύρια στοιχεία. Στη συνέχεια εντοπίζουμε και άλλα σημεία ως λογικά επακόλουθα των προηγούμενων. Αφού ακολουθήσουμε την τακτική αυτή βρίσκουμε κατά την κρίση μας τα πιθανά ζητούμενα και τις ενδεδειγμένες απαντήσεις στα ζητούμενα αυτά. Τέλος καταστρώνουμε το σχεδιάγραμμα αράχνης με τα πιθανά ζητούμενα και τις απαντήσεις τους.

Ενδεικτικά εδώ θα παρουσιάσουμε μια σειρά 6 κειμένων στα οποία θα εργαστούμε για να δημιουργήσουμε το σχεδιάγραμμα αράχνης:

- Ο ανθρωπισμός → Ιστορική αναδρομή
- Ανθρωπιστικά προβλήματα
- Άνθρωπος και Ευτυχία
- Πού βασίζονται οι θέσεις των ανθρωπιστών
- Ανθρωπιστικές αξίες
- Η φθορά των αρχών του ανθρωπισμού

Έννοια: **Ο ανθρωπισμός.**

Ανθρωπισμός είναι η πίστη στον άνθρωπο, ως το κορυφαίο πλάσμα της θείας δημιουργίας και ως ελεύθερο ον, που δικαιούται να ζήσει, να μορφωθεί και να δημιουργήσει, όπως αξίζει σε άνθρωπο, μέσα σε μια κοινωνία και κάτω από τις αρχές του δικαίου και της ελευθερίας.

Ιστορική αναδρομή

Η στροφή στη μελέτη των Ελλήνων και Λατίνων συγγραφέων που παρατηρήθηκε κατά την Αναγέννηση ονομάστηκε αρχικά ανθρωπισμός. Βέβαια λέγοντας σήμερα «ανθρωπισμός» εννοούμε ένα σύστημα ιδεών και αντιλήψεων που εκφράζουν το σεβασμό στον άνθρωπο και στα δικαιώματά του, υποστηρίζουν την πολύπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας καθώς και τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών ομαλής κοινωνικής ζωής. Ο ανθρωπισμός σαν σύστημα ιδεών ενδιαφέρεται να καταστήσει τους ανθρώπους «οίους δεῖ εἶναι», δηλαδή αυτούς που πρέπει να είναι.

Ουσιαστικά σύστημα ανθρωποκεντρικό ο ανθρωπισμός ξεκινά παίρνοντας ως βάση τη ρήση του Πρωταγόρα «πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος» και θεωρεί πως καθετί είναι αληθές ή ψευδές ανάλογα με τη χρησιμότητα που έχει γι' αυτόν. Δηλαδή κάθε πράγμα το εξετάζουμε σε σχέση με τον άνθρωπο. Ο άνθρωπος όντως θεωρείται για τους ανθρωπιστές σαν το μέτρο αξιολόγησης όλων των πραγμάτων. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο άνθρωπος είναι δύναμη, κυρίως διανοητική, ικανός για τεράστια επιτεύγματα, είναι ό,τι τελειότερο δημιούργησε η φύση.

Ανθρωπιστικά προβλήματα

Υπάρχουν κάποια κοινωνικά προβλήματα τα οποία αφορούν σχεδόν όλη την ανθρωπότητα, ή μεγάλα τμήματα του παγκόσμιου πληθυσμού και τα οποία συνηθίζεται να καλούνται ανθρωπιστικά. Σε αυτά στρέφεται η προσοχή των σύγχρονων ανθρωπιστών, κοινωνικών επιστημόνων και πνευματικών ανθρώπων, από την επιτυχή δε αντιμετώπισή τους θα εξαρτηθεί οπωσδήποτε η μελλοντική πορεία του ανθρώπου.

Πρώτα πρώτα η πενία που μαστιγίζει τα τρία τέταρτα του παγκόσμιου πληθυσμού είναι ένα εξαιρετικής σπουδαιότητας ανθρωπιστικό ζήτημα το οποίο υποβιβάζει το κύρος του πολιτισμού μας. Ασφαλώς το πρόβλημα αυτό συνδέεται με την άνιση κατανομή του παγκόσμιου πλούτου και την εκμετάλλευση που υπέστησαν πολλές χώρες κυρίως του νοτίου ημισφαιρίου και ειδικότερα οι πλουσιότερες από αυτές, με αποτέλεσμα η φτώχεια τους να οφείλεται στον πλούτο τους.

Επίσης κίνδυνος έκρηξης ενός θερμοπυρηνικού πολέμου αποτελεί ένα άλλο πολύ μεγάλο πρόβλημα που γεμίζει με άγχος το σύγχρονο άνθρωπο και συνδέεται με τεράστια ποσά τα οποία διατίθενται σχεδόν κατά εντελώς ανόητο τρόπο προς το σκοπό αυτό, δηλαδή τον εκμοντερνισμό των οπλικών συστημάτων.

Στα προβλήματα αυτά θα προσθέσουμε το καλούμενο ενεργειακό πρόβλημα. Κάθε 40 με 50 περίπου χρόνια διπλασιάζεται ο πληθυσμός της γης. Τούτο απαιτεί διπλασιασμό των πρώτων υλών, διπλασιασμό της εργοστασιακής παραγωγής, διπλασιασμό της χρησιμοποιούμενης ενέργειας και, βέβαια διπλασιασμό της μόλυνσης. Ήδη σύμφωνα με υπολογισμούς των επιστημόνων του τεχνολογικού ινστιτούτου της Μασαχουσέτης το ήδη υπάρχον πετρέλαιο πολλαπλασιαζόμενο επί 5 θα εξαφανιστεί σε διάστημα ενός αιώνα και αυτή τη στιγμή το 80% της παγκόσμιας εργοστασιακής παραγωγής κινείται με πετρέλαιο. Βρισκόμαστε λοιπόν μπροστά

σ' ένα δυσχερέστατο πρόβλημα και από τη λύση του θα εξαρτηθεί το μέλλον του πολιτισμού μας.

Παράλληλα **η τυποποίηση και απανθρωποποίηση των ανθρώπινων υπάρξεων** κάτω από την πίεση κοινωνικογραφειοκρατικών συστημάτων τα οποία διαθέτουν μεγάλη οργάνωση και πειθαρχία υψηλού βαθμού αποτελεί ένα πολύ σοβαρό ανθρωπιστικό πρόβλημα. Το πρόβλημα αυτό συνδέεται με την πίεση που ασκούν στη σκέψη του ατόμου ο τύπος και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια γενική τυποποίηση στη σκέψη, γνωστή στην κοινωνιολογία ως «κοινωνικός κομφορμισμός».*

Θα προσθέσουμε ακόμη **το ζήτημα της τεχνοκρατίας** και της κρίσης του πολιτισμού μας. Η τεχνοκρατία είναι ένας ιδιόμορφος τρόπος οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής οργάνωσης των σύγχρονων και τεχνολογικά ανεπτυγμένων κοινωνιών σύμφωνα με τον οποίο η προτεραιότητα περνά στην παραγωγή ο δε άνθρωπος από αυτοσκοπός που είναι, μετατρέπεται σ' ένα απλό μέσο παραγωγής, σ' ένα «ομιλούν εργαλείο». Ας μην ξεχνάμε όμως ότι για τον ανθρωπισμό σκοπός είναι ο άνθρωπος και η ευτυχία του και όλα τα άλλα πρέπει να βοηθούν προς την εκπλήρωση αυτού του σκοπού.

Σε μια λοιπόν τέτοια κατάργηση της προσωπικότητας του ανθρώπου που οδηγεί στην καθολική αλλοτρίωση η οποία ενισχύεται από την υφιστάμενη κρίση των αξιών και την προκαλούμενη εκ τούτου ανηθικότητα των ανθρώπων δεν είναι δυνατόν να μην εξεγερθούν οι ανθρωπιστές. Βέβαια σ' όλα τα πιο πάνω θέματα το βάρος πέφτει πρωτίστως στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος το οποίο αποτελεί και το μόνιμο αναγκαίο χώρο ύπαρξης της ζωής.

Τα προβλήματα αυτά είναι φανερό πως προσδιορίζουν και το μέλλον του ανθρώπου, το οποίο διαγράφεται ζοφερό. Αν αυτά εξακολουθήσουν υφιστάμενα για λίγο ακόμη, έχουμε φθάσει σε σημείο οριακό.

***κομφορμισμός:** (μειωτ.) προσαρμογή στον τύπο συμπεριφοράς που συνηθίζουν οι πολλοί και απομάκρυνση από κάθε πρωτοτυπία (αντ) **αντικομφορμισμός**

Άνθρωπος και Ευτυχία

Πρώτος και τελικός σκοπός του ανθρωπισμού είναι η ευτυχία των ανθρώπων. Ζωή ανθρώπινη μακριά από την κοινωνία δεν υπάρχει. Κατά τον ίδιο τρόπο **δεν υπάρχει και ευτυχία έξω από την κοινωνία.** Το άτομο λοιπόν πιστεύουν οι ανθρωπιστές, θα βρει την ευτυχία του όχι μέσα σε στενά ατομικά πλαίσια, αλλά μέσα στις διευρυμένες δυνατότητες που περιέχει η κοινωνική ζωή. Εκτός αυτού για τους ανθρωπιστές **η ευτυχία εξετάζεται όχι ως ατομική υπόθεση αλλά ως ευτυχία όλων.** Ο Καμύ, ένας σημαντικός εκπρόσωπος των ανθρωπιστών θα μας πει πως είναι ντροπή να αισθάνεται κανείς ευτυχής όταν οι άλλοι δυστυχούν.

Που βασίζονται οι θέσεις των ανθρωπιστών

Όλες οι θέσεις και οι αρχές των ανθρωπιστών πρώτα πρώτα **στηρίζονται στη γενικότερη αντίληψη που έχουν για τον άνθρωπο, πως δηλαδή είναι προϊόν αλλά και δημιουργός της κοινωνίας.** Αυτό σημαίνει πως μπορεί να αλλάξει την κοινωνία

δημιουργώντας καλύτερη. Κατά δεύτερο λόγο οι ανθρωπιστικές θέσεις βασίζονται στην άποψη ότι τα ιδανικά για να μην παραμένουν ουτοπίες, πρέπει να λογίζονται πραγματοποιήσιμα μόνο κάτω από συγκεκριμένους κοινωνικούς όρους. Όταν δηλαδή η αλήθεια, η δικαιοσύνη, η ισότητα και τα άλλα ιδανικά γίνουν πραγματικότητες κοινωνικές, που θα συναντάμε στον καθημερινό μας βίο, τότε, θα μιλήσουμε και για την εφαρμογή των ιδανικών. Όλα αυτά για τους ανθρωπιστές σημαίνουν πως μπορούμε σταδιακά ν' αλλάζουμε τους ανθρώπους, να αλλάζουμε τους θεσμούς, αλλαγές που θα βοηθούν στην καλύτερη εφαρμογή της δικαιοσύνης, της ισότητας, της δημοκρατίας και των άλλων ιδεωδών.

Ανθρωπιστικές αξίες

Ο άνθρωπος αποτελεί για τον ανθρωπισμό την πρώτη αξία. Επίσης η ειρήνη, η δικαιοσύνη, η φιλία μεταξύ των λαών, η αλληλεγγύη, η αλληλοβοήθεια, η μόρφωση είναι μερικές θεμελιακές ανθρωπιστικές αξίες.

Ιδεώδες του ανθρωπισμού

Ο ανθρωπισμός είναι η αντίληψη που θεωρεί ως σκοπό της ανθρώπινης δράσης την πολύπλευρη ανάπτυξη του ατόμου, ανάπτυξη η οποία πρέπει να συνδυάζει την ψυχική, σωματική και πνευματική ολοκλήρωση του ατόμου. Μια τέτοια αρτίωση της προσωπικότητας που αποτελεί και το ιδανικό του ανθρωπισμού μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ανθρωπιστικής παιδείας, οι στόχοι της οποίας επιγραμματικά είναι οι ακόλουθοι: να κοινωνικοποιήσει το νεαρό άτομο, να ισχυροποιήσει τη βούλησή του, να του αναπτύξει τα ευγενέστερα συναισθήματα, δηλαδή τα ηθικά και καλαισθητικά, να το αναπτύξει πολύπλευρα γνωστικά, επίσης στόχος της παιδείας αυτής είναι να προσανατολίσει το νέο επαγγελματικά, να τον συνδέσει με τις παραδόσεις, να τον εναρμονίσει με το φυσικό του περιβάλλον. Στις μέρες μας δυστυχώς, μιλάμε για τεχνοκρατική εκπαίδευση, δηλαδή ουσιαστικά παιδεία προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις της παραγωγής, παιδεία εξυπηρετούσα τις ανάγκες του κράτους όχι όμως και τον ίδιο τον άνθρωπο.

Η φθορά των αρχών του ανθρωπισμού

Η συντριβή των ανθρωπιστικών παραδόσεων ουσιαστικά άρχισε με τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο και συνεχίστηκε λίγα χρόνια αργότερα με το δεύτερο μεγάλο πόλεμο κατά τη διάρκεια του οποίου χάθηκε κάθε ίχνος σεβασμού για την ανθρώπινη ζωή. Στις μέρες μας δεν έλειψαν οι μεγάλοι ανθρωπιστές (Αϊνστάιν, Σβάιτσερ, Γκάντι, Καμύ, Φρομ) που αγωνίστηκαν με πολύ δύναμη για τη δικαιοσύνη και την επικράτηση της αλήθειας. Χωρίς αμφιβολία ο αφηρημένος χαρακτήρας σύμφωνα με τον οποίο λειτούργησε μέχρι τώρα ο ανθρωπισμός, οι υπάρχουσες κοινωνικο-οικονομικές ανισότητες, η ανισοκατανομή των αγαθών, η διαπίστωση της αδυναμίας της θρησκείας να βοηθήσει αποτελεσματικά τον άνθρωπο στη διάρκεια των δύο παγκοσμίων πολέμων υπήρξαν μερικές αιτίες για την παρατηρούμενη συντριβή των αρχών του ανθρωπισμού. Ο Φρομ είναι ένας εξέχων ψυχολόγος και ψυχαναλυτής, αναφέρει ότι πάντοτε οι ολίγοι προκειμένου να ικανοποιούν τις εγωιστικές τους διαθέσεις εκμεταλλεύονται τους πολλούς με αποτέλεσμα η κοινωνία να βρίσκεται σταθερά αντιμέτωπη με τον ανθρωπισμό.

Έχουμε λοιπόν ανάγκη όχι από έναν αφηρημένο αλλά από έναν πραγματικό ανθρωπισμό. Ένας πραγματικός ανθρωπισμός πρέπει να είναι πριν απ' όλα ενεργός. Η προσπάθεια για την πραγματοποίηση μέσα στον άνθρωπο εκείνου που είναι ιδιαίτερα ανθρώπινο απαιτεί αγώνα εναντίον όλων εκείνων που ταπεινώνουν τον άνθρωπο, αγώνα κατά της αλλοτρίωσης που είναι το αντίθετο της δημιουργίας. Επίσης ένας πραγματικός ανθρωπισμός πρέπει να είναι συλλογικός, μ' άλλα λόγια πρέπει να υπολογίζονται οι ανάγκες της ανθρωπότητας σε παγκόσμια κλίμακα, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι η δράση του καθενός θα επιδράσει συνειδητά πάνω στη μοίρα όλων μας. Για το συλλογικό ανθρωπισμό δεν υπάρχει ατομική σωτηρία. Ή θα σωθούμε όλοι, ή θα χαθούμε όλοι μαζί. Τέλος ένας πραγματικός ανθρωπισμός πρέπει να είναι πρακτικός, δηλαδή να τον χαρακτηρίζουν συγκεκριμένα πρακτικά καθήκοντα, που μας αναθέτει μια συγκεκριμένη ιστορική κατάσταση και όχι να είναι αφηρημένο ιδανικό, ουτοπία.

Έχουμε πάντως την αίσθηση ότι οι τελευταίες εξελίξεις που σημειώνονται όχι μόνο στον ευρωπαϊκό χώρο αλλά και διεθνώς, η προσέγγιση των λαών και κυρίως των λεγομένων μεγάλων δυνάμεων, τα πολύ μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα οδηγούν: πρώτα πρώτα στην εμπέδωση της ειρήνης αλλά και στην κατανόηση της αμοιβαίας εξάρτησης του ενός από τον άλλο, πράγμα που επιτρέπει την εισαγωγή του ανθρώπου σε μια ανώτερη φάση πολιτισμού του λεγόμενου ανθρωπιστικού πολιτισμού.

Βέβαια η μόλυνση και η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί τεράστιο ανθρωπιστικό πρόβλημα αφού το περιβάλλον είναι ο μόνιμος και αναγκαίος όρος ύπαρξης της ζωής. Το πρόβλημα αυτό ουσιαστικά εκφράζεται με επτά διαφορετικούς τρόπους οι οποίοι αποτελούν και τις επτά πληγές του πλανήτη μας: η τρύπα του όζοντος, οι οργανικοί ρύποι, η αποψίλωση των δασών, τα στερεά απόβλητα, η δημογραφική έκρηξη, η ατμόσφαιρα γεμάτη δηλητήριο και το φαινόμενο του θερμοκηπίου.

Σχεδιάγραμμα αράχνης

Πιθανά ζητούμενα:

- Ⓐ Ο ανθρωπισμός -
- Οι θέσεις των ανθρωπιστών

- Ⓑ Ανθρωπιστικά προβλήματα -
- Φθορά ανθρωπιστικών αρχών

Απαντήσεις:

Ⓐ Λέξη κλειδί: ανθρωπισμός

Ⓑ Φράση κλειδί: θέσεις ανθρωπιστών

Κύρια στοιχεία:

Ⓐ Ανθρωπισμός = σύστημα αξιών
και αντιλήψεων

Ⓑ Ο άνθρωπος όχι προϊόν αλλά
δημιουργός της κοινωνίας

“πάντων χρημάτων μέτρον
άνθρωπος”

Επιλέγον στοιχεία:

Σκοπός του ανθρωπισμού

η ευτυχία

Ⓐ Η ευτυχία όχι ατομική
αλλά συλλογική υπόθεση

Ⓑ Προϋπόθεση ανθρωπισμού

η ψυχοσωματική + πνευματική
ολοκλήρωση

θα επιτευχθεί αν:

Τα ανθρώπινα ιδανικά δε
μείνουν στη σφαίρα της ουτοπίας
αλλά γίνουν πραγματοποιήσιμες ενέργειες

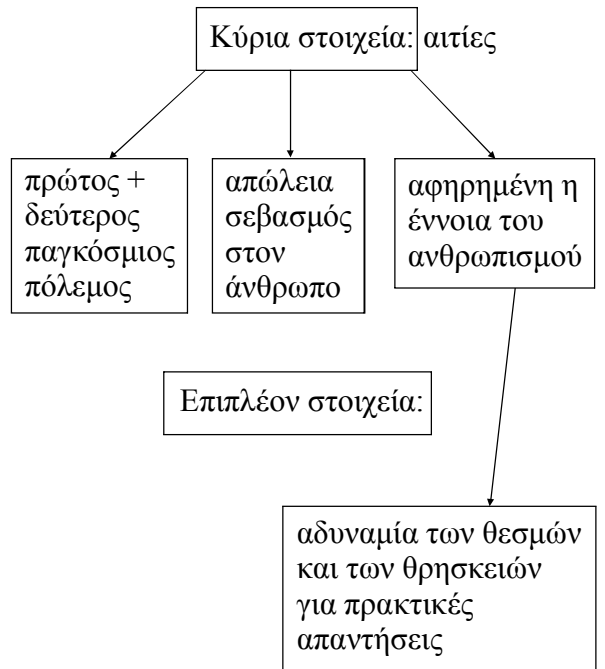
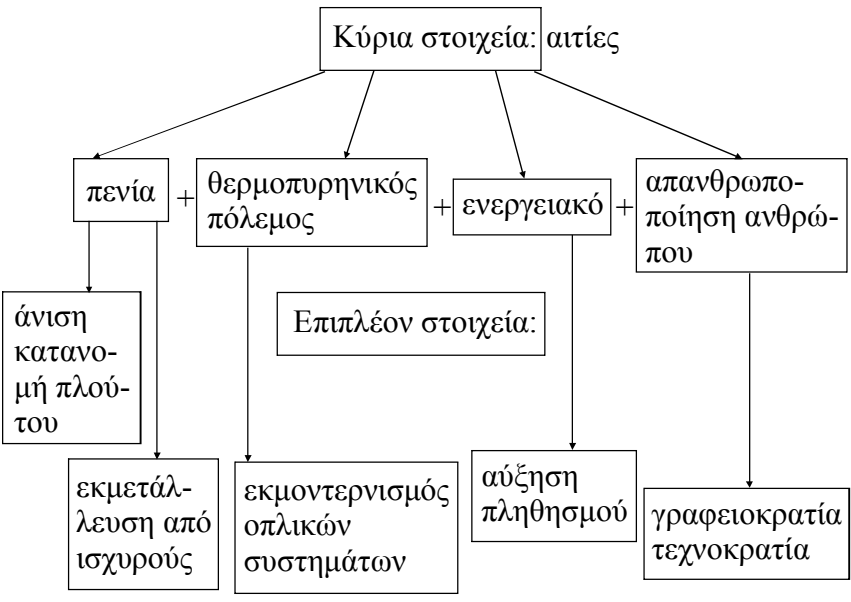
Ⓑ Τούτο θα επιτευχθεί με όσα προβλέπει
η ανθρωπιστική παιδεία δηλαδή:

Κοινωνικοποίηση νέων + ισχυροποίηση
βούλησης + ευγενέστερα συναισθήματα +
πολύπλευρη γνώση + επαγγελματικό προσανα-
τολισμό + σεβασμό στις παραδόσεις +
εναρμόνιση με το φυσικό περιβάλλον

ⓑ

Φράση κλειδί: ανθρωπιστικά κοινωνικά προβλήματα +

Φράση κλειδί: φθορά ανθρωπιστικών αρχών

Συνάγεται λοιπόν:

Πραγματικός ενεργός αγώνας για συλλογική και όχι ατομική σωτηρία

(Η θα σωθούμε όλοι μαζί ή θα χαθούμε όλοι μαζί)

Παραγωγή κειμένου

Αφού μελετήσετε με προσοχή τα κείμενα που σας έχουν δοθεί, να γράψετε ένα άρθρο 500-600 περίπου λέξεων το οποίο θα μπορούσατε να δημοσιεύσετε στην εφημερίδα του σχολείου σας απαντώντας στα ερωτήματα:

α) Ποιες είναι οι θέσεις των ανθρωπιστών διαχρονικά;

β) Ποια είναι τα ανθρωπιστικά προβλήματα που εκδηλώνονται στην εποχή μας;

Ο ανθρωπισμός, έννοια πολυσυζητημένη για γενιές και γενιές, έρχεται διαρκώς στο επίκεντρο του προβληματισμού κάθε ευαισθητοποιημένου πολίτη. Από την αρχαιότητα ακόμη, όταν ο Πρωταγόρας επισήμαινε ότι «πάντων χρημάτων μέτρον άνθρωπος», μέχρι την αναγέννηση, αλλά και έπειτα, τονίστηκε η βαρύνουσα σημασία του ανθρωπισμού ως ένα πολυδιάστατο σύστημα αρχών και αξιών που προσδιορίζει την ανθρώπινη οντότητα όχι ως ένα απλό προϊόν αλλά πρωτίστως ως δημιουργό της ίδιας της κοινωνίας όπου ζει και αναπτύσσει τις πρωτοβουλίες και τις δραστηριότητές του.

Αναλυτικότερα ο ανθρωπισμός αποβλέπει κατά κύριο λόγο στην ευτυχία κάθε ανθρώπινου πλάσματος. Λογικά βέβαια ευτυχία ατομική μακριά και αποκομμένη από το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο δε νοείται. Πρόκειται μόνο για μια ψεύτικη και επίπλαστη ευμάρεια, επειδή η ευτυχία στην κυριολεξία είναι υπόθεση συλλογική. Γιατί, όταν η δυστυχία των ανθρώπων πλανάται γύρω μας, είναι ακατανόητο να νοιώθει κάποιος ευτυχής μέσα στη γενική μελαγχολία και κατήφεια.

Για τους λόγους αυτούς, κάθε βαθειά συνειδητοποιημένος ανθρωπιστής γνωρίζει καλά ότι ο ανθρωπισμός προϋποθέτει ευρύτατη ψυχοσωματική και πνευματική αρτιότητα. Έτσι μόνο οι ανθρωπιστικές αξίες δεν παραμένουν στη σφαίρα των μη υλοποιήσιμων ουτοπικών θεωριών αλλά γίνονται άμεσες, πρακτικές ενέργειες. Μπορούν για παράδειγμα να βρουν αντίκρουσμα και να ενισχυθούν οι προσπάθειες και οι αγώνες του κοινωνικού συνόλου για την εδραίωση της ειρήνης, της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης και της ισοτιμίας ανθρώπων και λαών, ανεξάρτητα από ιδεολογίες, καταγωγές, κοινωνικές ταυτότητες και θρησκείες.

Παρότι βέβαια βήματα προόδου έχουν σημειωθεί αργά και σχετικά σταθερά, εντούτοις δεν πρέπει να αγνοούμε τη σοβαρή κρίση των ανθρωπιστικών αξιών στις μέρες μας. Άλλωστε ας μη μας διαφεύγει πόσο σοβαρά διασύρθηκαν οι πανανθρώπινες αξίες κατά τη διάρκεια των δύο παγκοσμίων πολέμων του εικοστού αιώνα.

Σήμερα, ωστόσο, νέα ζητήματα ανακύπτουν, καθώς η φτώχεια μαστίζει το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού στον πλανήτη. Ο πλούτος συγκεντρώνεται ολοένα και σε λιγότερους προνομιούχους οι οποίοι δεν ελέγχουν μόνο τη διακίνηση του χρήματος, αλλά και ολόκληρο το παγκόσμιο σύστημα κατανομής της εργασίας και παραγωγής αγαθών. Υπό αυτές τις συνθήκες η δημοκρατία δυσλειτουργεί, επειδή η πλειοψηφία των πολιτών αδυνατεί να ικανοποιήσει ακόμη και τις θεμελιωδέστερες πρωτογενείς ανάγκες όπως η τροφή, η υγεία και η εκπαίδευση. Εκτός αυτού βασικές αρχές του ανθρωπισμού, όπως η δικαιοσύνη και η ισοτιμία, προσβάλλονται βάνουσα με επακόλουθα το ρατσισμό, τον κοινωνικό αυτοματισμό και το νεοφασισμό.

Οι τεράστιες δαπάνες για την ενίσχυση νέων πολεμικών μηχανών, ολέθριων για τη ζωή ανθρώπων και φύσης, καθώς και οι διαρκώς αυξανόμενες ενεργειακές ανάγκες καθιστούν το κλίμα περισσότερο δυσοίωνο. Τα ενεργειακά αποθέματα που γενναιόδωρα προσέφερε ως τώρα η φύση στερεύουν, γεγονός που επιβάλλει την αφύπνιση ηγετών και λαών. Χωρίς αμφιβολία η αφύπνιση είναι μια υπόθεση επείγουσα και συνάμα εξαιρετικά δύσκολη για να υλοποιηθεί. Αν μάλιστα αναλογιστούμε ότι ο σύγχρονος άνθρωπος έχει υιοθετήσει ένα καθεστώς αδράνειας και απάθειας, τότε θα καταλάβουμε το μέγεθος της δυσκολίας. Η γραφειοκρατία, η αποθέωση του υλικοτεχνικού πολιτισμού και το τεχνοκρατικό μοντέλο ζωής συμβάλλουν τα μέγιστα, ώστε να μετατρέπονται οι άνθρωποι σε απαθή μοναχικά όντα που παρατηρούν αμέτοχοι τα τεκταινόμενα από την πλασματική νηνεμία της πολυθρόνας τους.

Για όλους αυτούς τους λόγους λοιπόν έχουμε χρέος να ξανασκύσουμε με προσοχή στις αρχές του ανθρωπισμού που αναγνωρίζουν ως ύψιστη προτεραιότητα την ανθρωπιστική παιδεία. Και ανθρωπιστική παιδεία δε νοείται χωρίς κοινωνικοποιημένους, ευαίσθητους νέους, με βούληση ισχυρή, ευγενή συναισθήματα, πολύπλευρη γνώση, που θα προσεγγίζουν με σεβασμό το παρελθόν και θα αγαπούν κάθε πλάσμα της φύσης, είτε αυτό είναι έμβιο είτε άβιο. Όντα άβουλα, ανιστόρητα και αποστασιοποιημένα από το περιβάλλον τους τραυματίζουν τον ανθρωπισμό και τις υψηλές αξίες του.